

Драгослава Родаљевић
Народна библиотека Ужице
dragoslavaue@gmail.com

УДК 027.022(497.11)
021.63(497.11)

Драгана Ристановић
Народна библиотека Ужице
dristanovic@biblioteka-uzice.rs

Бојана Маринчић
Народна библиотека Ужице
bokyue@gmail.com

УЛОГА ЈАВНЕ БИБЛИОТЕКЕ У ДИСЕМИНАЦИЈИ НАУЧНИХ ИНФОРМАЦИЈА У ЛОКАЛНОЈ ЗАЈЕДНИЦИ

Сажетак: Успешно бављење струком зависи од могућности праћења развоја и примене научних открића као и од праћења развоја струке код нас и у свету. Након завршеног формалног образовања стручни радници треба да наставе неформално образовање у струци због чега често говоримо о потреби за доживотним учењем. Јавне библиотеке могу им пружити одговарајућу подршку. Током стручног формалног образовања полазници су усмерени на универзитетске и средњошколске библиотеке тако да јавне библиотеке нису перципиране као могући извор актуелних научних и стручних информација. Народна библиотека Ужице је, да би на адекватан начин унапредила услуге намењене стручним радницима у локалној заједници, спровела анкетаирање професора средњих стручних школа, желећи да утврди информационо понашање и ставове кад је у питању праћење научних информација и иновација у струци. Резултати нам показују у којим областима можемо своје услуге прилагодити циљној групи.

Кључне речи: јавне библиотеке, доживотно учење, стручни радници, дисеминација, информације, информациони хоризонти, информационо понашање.

Увод

Појавом јавних библиотека у другој половини 19. века, целокупно људско знање и стваралаштво било је уобличено и смештено на једном

месту. Због епитета „јавне”, оне су припадале и биле намењене свима, без обзира на узраст, пол, расу, вероисповест, националност, друштвени положај, језик. Окупљале су заљубљенике у књигу и оне који су их стварали, црпели знање и лепоту из других и туђих дела. Библиотеке су биле места где су настајала прва позоришта, културно-уметничка и певачка друштва. У библиотеке су људи долазили да чују и да кажу, да слушају и да виде, оне су им пружале све: задовољство, испуњеност, духовно уздизање и иновативност.

У Манифесту за јавне библиотеке, који је издала IFLA/UNESCO, наглашено је да јавне библиотеке као „локалне капије знања”¹ треба да су „центри информација који омогућавају да све врсте знања и информација буду одмах на располагању корисницима.”² Основни задаци јавне библиотеке, као једног од главних носилаца информација, образовања, културе у једној локалној заједници груписани су у дванаест области,³ а у овом раду биће речи о „подршци индивидуалном образовању и самообразовању, као и формалном образовању на свим нивоима”.

У извршавању циљева поменутих задатака неопходна је сарадња и упуњеност на партнере, односно кориснике и људе из других струка на локалном, регионалном, националном и међународном нивоу. На основу свега овога, може се извести закључак да јавне библиотеке имају изузетан утицај на неколико сегмената свакодневног живота: образовање (поптура су доживотном учењу и усавршавању као и обезбеђивању простора и адекватних услова намењених овим активностима), информисање (прикупљање, селекција, обрада и дисеминација свих врста информација, како штампаних тако и дигиталних, где су заступљене све области људског знања) и забава (позајмљивање и читање белетристике као и других музичких, аудио и видео збирки).

1 <http://www.ifla.org/VII/s8/unesco/manif.htm> (преузето 9. 10. 2018).

2 <http://www.ifla.org/VII/s8/unesco/manif.htm> (преузето 9. 10. 2018).

3 <http://www.ifla.org/VII/s8/unesco/manif.htm> (преузето 9. 10. 2018).

Наведени задаци јавне библиотеке су: стварање и неговање читалачких навика код деце раног узраста; подршка индивидуалном образовању и самообразовању, као и формалном образовању на свим нивоима; пружање могућности за лични креативни развој; подстицање маште и креативности код деце и младих; повећање свести о културном наслеђу, разумевања уметности, научних достигнућа и открића; омогућавање приступа културном изражавању које се остварује кроз све сценске уметности; унапређење дијалога међу културама и неговање културне разноликости; подршка усменој традицији; обезбеђивање приступа информацијама о друштвеној заједници за све грађане; пружање одговарајућих информационих услуга локалним предузећима, удружењима и групама људи сличних интересовања; допринос унапређењу вештина информатичке и компјутерске писмености.

Дисеминација научних информација у библиотечко-информационом систему

У савременом добу стручни радници имају многобројне изазове, а првенствено би требало да прате развој струке, законске регулативе које се врло често мењају, примену нових технологија и примере успешне праксе код нас и у свету. Јавне библиотеке су најбољи ослонац у доживотном учењу. Данас не постоји занимање у оквиру ког се не захтева спремност на учење и промене како би се удовољило захтевима радног места. Доживотно учење и развој медијске и информационе писмености код ученика и студената требало би да буду у фокусу.

Многе земље дају приоритет развоју ИКТ⁴ (Информационе и комуникационе технологије) сектора како би дошле до бржег привредног раста. Да ли ће улагање у ИКТ сектор бити улагање у економски раст или промашена инвестиција зависи од квалификованих људских ресурса,⁵ а до њих долазимо преко адекватног система формалног образовања.

Интернет је настао у другој половини прошлог века, а масовно се користи од краја 20 века. Развијене земље су, у кратком периоду, увели у основне и средње школе наставне предмете из ове области. Након више деценија развоја ИКТ сектора, преплављени смо информацијама на интернету чију поузданост тешко можемо проверити. Зато постоји потреба за сигурним мапама до поузданих података. Рад са „универзумом информација”⁶, а под овим се подразумевају све прикупљене и забележене информације које постоје и које су доступне, чине суштину библиотекарства. Библиотекари су се раније бавили прикупљањем и формирањем фондова (књижне и некњижне грађе тј. часописа, новина, извештаја, патената, плаката, фотографија, видео и аудио записа, уметничких и музејских предмета), док је данас са појавом дигиталних извора тај посао постао много комплекснији, баш као и саме потребе корисника јавних библиотека.

Када говоримо о информацијама, не можемо а да не поменемо израз

4 ИКТ (Информационе и комуникационе технологије) можемо данас посматрати као кишобран који обухвата све што је везано за рачунаре, софтвер, информације, умрежавање и комуникационе технологије. Све што садржи или користи софтверски контролисана електронска кола, или је технологија која помаже људима или уређајима да комуницирају једни са другима, то је ИКТ. <http://dis.org.rs/sr/it-zanimanje/ikt-okvir/> (преузето 5. 10. 2018).

5 Rade Stankić, Biljana Jovanović Gavrilović, Jasna Soldić Aleksić, „ИКТ i obrazovanje kao podsticaj ekonomskom razvoju”, *Ekonomski horizonti*, sv. 1 (januar–april 2018): 62.

6 Питер Брофи, *Библиотека у двадесет првом веку* (Београд: CLIО, 2005), 126.

који је све више присутан у службеној и пословној комуникацији, а то је дисеминација. Дисеминација се најчешће појављује у повезаности са подацима, информацијама, знањем, порукама. Реч дисеминација (*disseminatio*)⁷ латинског је порекла и значи разношење, ширење, разглашавање. Шта то значи са становишта библиотекарства? То значи да се у послу у коме учествује већи број сарадника, резултати, информације, подаци, знање преноси ширем кругу корисника. У данашњем, савременом електронском окружењу акценат се ставља на анализу информација, која постаје „нова доминантна унутрашња функција библиотекарског рада”.⁸ Наиме, специјализоване службе задужене за семантичку обраду информација, при већим светским библиотекама, сада су добиле нови задатак, а то је садржинска обрада, вредновање и квалитативна селекција информација. „Друштвена одговорност библиотечко-информационог рада данас је израженија него у целој досадашњој историји библиотекарства”.⁹

Библиотекари су развили читаве службе за класификацију, вредновање и дисеминацију научних информација. Резултати њихог рада видљиви су кроз развијене базе података, агрегаторе, дигиталне збирке, цитатне индексе и друге сервисе, који савременим стручним и научним радницима дају могућности за стручно усавршавање и бављење научним радом. Почев од 2000. године па на овамо библиотечко-информациони систем Србије, посветио је велику пажњу примени ИКТ-а. Настале су базе података и сервиси: Узајамни каталог COBIB, SCIndex, DOIСрбија, KoBSON. Формиран је Сеоп (центар за научне информације), који олакшава вредновање домаће стручне и научне периодике, уређивање научних часописа, припрему наших научних часописа за улазак у домаће и иностране базе података и обуку за електронско уређивање часописа. Пратећи развој библиотечко-информационог система Србије, Народна библиотека Ужице је, почев од 2004. године, радила на промоцији база података и сервиса првенствено код здравствених радника, професора Високе пословне техничке школе струковних студија и просветних радника у средњим школама. Посебна пажња поклања се едукацији средњошколаца и младих, било кроз индивидуалну обуку или кроз пројектне активности. После низа одржаних презентација и обрађених података стиче се утисак да се нисмо

7 Мирко Дивковић, *Латинско-хрватски рјечник* (Загреб: „Напријед”, 1987), 320.

8 Жељко Вучковић, *Јавне библиотеке и јавно знање* (Нови Сад: Библиотека Матице српске: Футура публикације, 2003), 39.

9 Исто, 40.

примакли циљу да Библиотечко-информациони систем Србије буде у фокусу код просветних радника, када је у питању коришћење научних информација и праћење иновација у струци.

Захваљујући информационим технологијама и њиховој примени у свим сферама живота, постајемо презасићени информацијом које су често непоуздане, мултиплициране и бескорисне. С друге стране, остаје информациона потреба за применом нових сазнања у струци како бисмо унапредили свој рад и били у току са успешном савременом праксом код нас и у свету. Прве библиотеке основане су као подршка образовању, али временом је систем школских и универзитетских библиотека преузео ту улогу. Захваљујући томе, стручни радници не опажају систем јавних библиотека као могућу подршку у професионалном напредовању и доживотном учењу. Таквом стању делимично су допринели и библиотекарски из јавних библиотека, јер се нису наметнули у локалној заједници као битан фактор подршке културног развоја и учења. Библиотекари морају да буду проактивни када је у питању маркетинг услуга и фондова. Треба да креирају сопствене стратегије сарадње са медијима и истрајно раде на постизању задатих циљева, како би поправили позицију код оснивача, али и код друштвене заједнице у целини. Библиотеке су често суочене са огромним зидом незаинтересованости, неразумевања и несхватања сврхе њиховог постојања, па се углавном не узимају у обзир код израде важних докумената везаних за развој информационог друштва.

Истраживање информационог понашања код праћења развоја струке

Народна библиотека Ужице, у жељи да своје услуге боље прилагоди потребама стручних радника у локалној заједници реализовала је истраживање ставова просветних радника. Истраживањем је желела да утврди у којој мери и на који начин просветни радници у средњим школама прате развој струке и задовољавају своје информационе потребе у овој области. Библиотечко-информациони систем је учинио доступним многе релевантне изворе информација, али је основно питање да ли их потенцијални конзументи проналазе у обиљу неселективних извора. Савремени библиотекари треба да имају у виду корисника и да, у садејству с њим, креирају информационе мапе ка изворима у складу са њиховим потребама. „Постављање библиотечких ресурса на места на којима не

бораве (потенцијални) корисници библиотеке је промашен потез”.¹⁰ Пре осмишљавања нових видова сарадње са стручним радницима у локалној заједници, Народна библиотека Ужице планира низ анкетирања како би на што бољи начин задовољила информационе потребе везане за праћење развоја струке и унапређивање праксе.

Када су у питању информациони извори доступни на интернету као приоритетно питање поставља се сврсиходност претраживања, унапређивање личних стратегија претраживања и развој сопствених филтера за релевантне информације. Резултати ће, запосленима у библиотеци, омогућити адекватно креирање набавне политике стручне литературе, првенствено се ослањајући на потребе стручних радика у локалној заједници.

Анкетни упитник спроведен међу наставним особљем, садржао је три врсте питања:

Прва три питања односила су се на личне податке: степен формалног образовања, године старости и године искуства на садашњем радном месту;

Друга група од три питања је идентификовала ставове према: праћењу научних информација и иновација у струци; улози БИС-а (Библиотечко-информационог система) Србије у дисеминацији информација и испитивање потреба за консултацијама, при набавци стручне литературе у локалној јавној библиотеци (за обраду података коришћена је Лихтерова скала процене слагања са наведеном тврдњом);

Најважнији део анкете било је питање којим се идентификује информациони хоризонт (или информациона мапа) коришћених извора и најчешће коришћених комуникација при задовољењу информационих потреба у циљној групи.

Циљеви истраживања

Библиотека је желела да провери да ли се Библиотечко-информациони систем Србије опажа као важан фактор у задовољењу информационих потреба у циљној групи?

Који се видови комуникације најчешће користе када је у питању праћење развоја струке код нас и у свету?

10 Милица Васић, „Промена потреба корисника библиотеке услед промена концептуализације доживљаја времена и информације под утицајем савремених технологија”, *Инфошека*, бр. 2, (децембар 2013): 33. <http://infoteka.bg.ac.rs/index.php/sr/arhiva/2013/2/infoteka-14-2-2013-18-36> (преузето 9. 10. 2018).

Да ли животна доб стручних радника утиче на начин и врсту најчешће коришћених извора информација из стручних области у професионалном раду?

Да ли стручни радници сматрају да треба активно да учествују у набавној политици јавне библиотеке када је у питању стручна и научна литература?

Узорак за обраду података чинили су професори из две стручне школе (91) и професори из гимназије (9). Према годинама живота било је 10 анкетираних до 30 година, 16 од 31 до 40 година, 48 од 41 до 55, и 26 који су имали више од 55 година живота. При анализи резултата анкетирани су груписни у групу до 40 година (26), од 41 до 55 (48) и старије од 55 година живота (26). Сви професори имали су високо образовање са МА студијама или – седми степен стручне спреме у трајању од 4 године па је у том погледу узорак био уједначен.

У анкетном упитнику коришћена је Лихтерова скала¹¹ самопроцене слагања са неким ставом у којој су биле по две ајтеме позитивне и негативне и једна неутрална. Метод рангирања коришћен је код питања у вези са најчешћим видом сазнавања научних информација и иновације у струци.

Резултати анкете

Када је у питању значај праћења научних информација и иновација у струци добијени резултати показују да просветни радници имају позитиван став о њиховом значају за унапређење праксе (в. Табелу 1).

Праћење научних информација и иновација у струци је важно за постизање бољих резултата у послу	Резултати у процентима
Уопште се не слажем	0,00 %
Не слажем се	0,00 %
Неодлучан сам	1,00 %
Слажем се	39,00 %
Потпуно се слажем	60,00 %

Табела 1. Праћење научних информација и иновација у струци

Потпуно се слаже 60% анкетираних, 39% се слаже да је у професионалном животу важно пратити развој науке и иновације у струци, а

¹¹ Stanislav Fajgelj, *Metode istraživanja ponašanja* (Beograd: Centar za primenjenu psihologiju, 2014), 370–377.

само 1% је неодлучно. Овај резултат указује на свест о неопходности доступних поузданих информација из струке и сродних научних области. Занимљиво је добијене податке упоредити са перцепцијом библиотека као фактора задовољења наведених потреба.

На тврдњу да библиотечко-информациони систем има важну улогу у пружању научних информација 28% испитаника је одговорило да се потпуно слаже, 56% се слаже, док је 14% неодлучно, а 2% испитаника се не слаже са наведеном изјавом (в. Табелу 2).

Библиотечко-информациони систем Србије има важну улогу у пружању научних информација	Резултати у процентима
Уопште се не слажем	0,00 %
Не слажем се	2,00 %
Неодлучан сам	14,00 %
Слажем се	56,00 %
Потпуно се слажем	28,00 %

Табела 2. Улога БИС

Наведени резултати указују да има знатан број просветних радника – 16% који не опажају библиотеке као важне у обезбеђивању научних информација и иновација у струци. Потребно је осмислити активности које би допринеле бољем позиционирању библиотека када је дисеминација научних информација у питању. У ту сврху може се планирати низ активности из области маркетинга услуга, набавне политике, тематских библиографија и др.

Када је у питању коришћење услуга јавне библиотеке, при задовољењу информационих потреба имамо још неповољнији резултат, 37% испитаника не користи фондове нити консултује библиотекарe из јавне библиотеке како би лакше дошли до потребних информација.

Да би стручни радници у локалној заједници перципирали јавну библиотеку као потребну у обезбеђивању стручних и научних информација (било у штампаном или електронском виду) потребно их је консултовати при набавци грађе. Библиотека ће се на овај начин наметнути као важан фактор у обезбеђивању научних и стручних информација. Кога ће јавна библиотека консултовати треба искључиво да зависи од компетенција стручњака. Резултати анкете потврдили су да постоји позитиван став за овај вид сарадње код просветних радника средњих стручних

школа. При набавци стручне литературе јавна библиотека треба да консултује стручњаке из локалне заједнице сматра 84% испитаника (30% се потпуно слаже и 54% се слаже), док је 13% неодлучно, а 3% се не слаже са наведеном изјавом (в. Табелу 3). Овај вид сарадње са локалном заједницом омогућиће јавној библиотеци да оснажи свој положај и да њена улога буде видљивија.

При набавци литературе са актуелним научним информацијама (било електронске или штампане) јавна библиотека треба да консултује стручњаке из локалне заједнице	Резултати у процентима
Уопште се не слажем	0,00 %
Не слажем се	3,00 %
Неодлучан сам	11,00 %
Слажем се	54,00 %
Потпуно се слажем	32,00 %

Табела 3. Набавка стручне литературе у јавним библиотекама

Информационо понашање и праћење развоја струке

У библиотечкој стручној и научној периодици истраживање нивоа развоја информационе и медијске писмености углавном се везује за академску заједницу и студенте, а ређе се разматра код осталих стручних радника. У мају ове године „Читалиште: научни часопис за теорију и праксу библиотекарства” доноси резултате опсежног истраживања о вештини коришћења података и управљања истраживачким процесима.¹² Делимично се могу упоредити подаци са приказаним подацима у овом раду само у једном питању. Одговори на питање „Молимо Вас да наведете тип података који иначе користите за истраживање”, у ком се одговори више групишу на формате података, само се једна ставка односила на интернет претраге (као што су веб странице, блогови, имејлови, друштвене мреже итд.). Најопштији вид интернет претрага користи 79 % анкетираних а код нас је нешто већи број 88,37 %, што је и очекивано, универзитетски професори мање користе друштвене мреже и опште

¹² Гордана Стокић Симончић, Драгана Сабовљев, „Информациона писменост наставника и сарадника на Универзитету у Београду”, *Читалиште*, бр. 32 (2018): 15. http://citaliste.rs/casopis/br32/stokic_gordana.html (преузето 15. 10. 2018).

претраживање на интернету а више користе рецензиране изворе информација, него професори у средњим стручним школама.

Информационо понашање је веома сложен процес, а може се дефинисати као „изучавање начина помоћу којих људи траже, управљају, дају и користе информације у различитим контекстима”.¹³ Народна библиотека Ужице је, овим истраживањем, идентификовала само понашање у области тражења информација, односно испитивала је који се видови комуникације ка информационим изворима најчешће користе а који се ретко или уопште не користе. Овде би се могло говорити и о информационим навикама, чему анкетирани дају приоритет. Понуђене ставке су рангирале од један до последњег ранга коришћеног извора тако да су поједине анкете могле садржати само ранг један или од један до три, док ставка која није део информацијског понашања није узимана у обзир. Добијени резултати нам показују и који извори се уопште не консултују у одређеном информационом понашању. Водило се рачуна да наведене тврдње покривају области:¹⁴

- интерперсоналних извора (који обухватају изворе до којих долазе личним контактом са колегама, претраживање интернета коришћењем најједноставнијег претраживања у претраживачима општег типа и посећивање стручних скупова);
- медија (све врсте медија који дају јавна саопштења);
- рецензираних извора (приручници, научни и стручни штампани и електронски часописи и базе података);
- коришћења библиотечко-информационог система Србије.

Питање је гласило:

Научне информације и иновације у струци најчешће сазнајете (направите ранг листу тако да испред наведеног исказа унесете редни број 1 – за најчешће коришћен начин и тако редом да би број 10 био испред најређе коришћеног начина, рангирајте само изворе које користите почев од 1 до нпр. 3 или 5, изворе које не користите немојте рангирати).

¹³ Edin Tabak, Damir Kukić, *Informacijsko ponašanje* (Zenica: Univerzitet u Zenici, 2013), 75. https://www.researchgate.net/publication/312661952_Informacijsko_ponasanje (преузето 9. 10. 2018).

¹⁴ Ivana Turk, Kornelija Peter Balog, „Informacijski horizonti hrvatskih stručnjaka različitih profesija”, *Libellarium*, no. 2 (2017): 332. https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=260467 (преузето 09.10.2018).

Требало је рангирати следеће твдње:

- Претражујем на интернету,
- Пратим јавна саопштења из медија, штампе и слично,
- У комуникацији са колегама,
- Пратим стручне скупове, семинаре и слично,
- Користим фонд јавне библиотеке или консултујем јавну библиотеку за могућности проналажења информација или позајмицу грађе,
- Пратим домаће штампане научне часописе,
- Пратим домаће електронске научне часописе и базе података,
- Пратим стране штампане научне часописе,
- Пратим стране електронске научне часописе и базе података,
- Користим приручнике које ми обезбеђује послодавац.

Библиотека је желела установити да ли постоји разлика у резултатима с обзиром на године живота. Када је избор информација у питању сви људи реагују у оквиру личне мапе приоритетних информационалних извора што заправо чини информацијски хоризонт једне особе.¹⁵ У овом раду је покушана идентификација информационе мапе која одсликава најчешће коришћене изворе и комуникације када је праћење развоја струке у питању.

Одговори треба да покажу:

- Који видови комуникације се најчешће користе када је праћење научних информација и иновација у струци у питању,
- Како се перципирају информације које нуди библиотечко-информациони систем у односу на друге изворе,
- Како се позиционирају рецензирани извори информација и којим изворима преферирају просветни радници.

Анализом добијених одговора на поменуто питање утврђено је да има 14 неважећих анкета¹⁶ тако да у овој анализи узорак чини 86 анкетираних особа.

¹⁵ Информацијски хоризонт се може приказати у облику концентричних кругова где се у првом кругу налазе најчешће коришћени извори. Поменуте ауторке И. Турк и К. П. Балог су дале исцрпну теоријску анализу увођења појма Информацијског хоризонта.

¹⁶ Нису узете у разматрање анкете у којима недостаје ранг према учесталости коришћења поред изјаве или недостаје одговор на ово питање.

Резултати

Збирни резултат, без обзира на ранг, можемо користити као показатељ да ли се одређени начин комуникације или информациони извор уопште користи. Јавну библиотеку 33,72% (29) анкетираних уопште не перципира као фактор задовољења информационих потреба када је праћење научних информација и иновација у струци у питању (Табела 4). Домаће и стране електронске научне часописе уопште не користи 48,84% (42) анкетираних, а штампане стране часописе уопште не користи 55,81%. Што се тиче коришћења научних и стручних часописа највише се користе домаћи штампани часописи, али ипак 39,53 % (34) не користи ни ове часописе.

Овај резултат указује да око 40% просветних радника не користи стручну периодику за праћење развоја научних информација и иновација у струци што указује на потребу детаљније анализе проблема како би се могло позитивно утицати на његово решавање. Могуће је да великом броју просветних радника нису познате могућности коришћења ових извора у јавној библиотеци или да нису информисани о стручној периодици на адекватан начин. Ако имамо у виду да 99% испитаника сматра да је значајно пратити науку и иновације у струци в. Табелу 1. Поставља се питање ако се не користи стручна периодика да ли је могуће пратити развој струке на адекватан начин. Објављивање стручних и научних публикација има много ређу динамику када су књиге у питању (10 и више година) а многа истраживања и примери добре праксе никада се не објаве у књигама, већ само у часописима.

Праћење развоја струке и сродних научних области код највећег броја анкетираних ослања се на интерперсоналне изворе. Збирни резултати, без обзира на вредност ранга, показује да је 89,53% (77) анкетираних бирало ставку да „У комуникацији са колегама” сазнаје за иновације у струци; 88,37% (76) испитаника „Претражује на интернету”; 72,09% (62) изјаснило се да „Прати стручне скупове, семинаре и слично”, в. Табелу 4.

Понуђене тврдње	Укупан бр. бирања (збирно ранг од 1 до 10)	У процентима
У комуникацији са колегама	77	89,53%
Претражујем на интернету	76	88,37%
Пратим стручне скупове, семинаре и слично	62	72,09%
Користим фонд јавне библиотеке или консултујем јавну библиотеку за могућности проналажења информација или позајмицу грађе	57	66,28%
Пратим домаће штампане научне часописе	52	60,47%
Пратим јавна саопштења из медија, штампе и слично	49	56,98%
Користим приручнике које ми обезбеђује послодавац	48	55,81%
Пратим домаће електронске научне часописе и базе података	44	51,16%
Пратим стране електронске научне часописе и базе података	39	45,34%
Пратим стране штампане научне часописе	38	44,19%

Табела 4. Збирни резултати одговора на питање: Научне информације и иновације у струци најчешће сазнајете (резултати без обзира на редослед у рангирању, збир свих одговора)

Графички приказ резултата у Табели 4. Збирни резултати одговора на питање: Научне информације и иновације у струци најчешће сазнајете (резултати без обзира на редослед у рангирању, збир свих одговора 1– 10)

Када су саопштења у медијима о развоју струке у питању 56,98 % анкетираних изјаснило се да прати саопштења, док знатно већи број консултује библиотекарке и библиотеке 66,28 % (в. Табелу 4).

Такође ако посматрамо коришћење рецензираних извора информација (приручника, домаћих и страних научних часописа) највећи број прати домаће штампане научне часописе 60,47 %, а затим 55,81 користи приручнике које обезбеђује послодавац. Занимљиво је да мањи број користи електронске домаће часописе 51,16 % иако интернет претражује 88,35 % испитаника. Разлика указује на могући проблем недостатка информација о онлајн издањима и информацијама о сервисима SCIndex и DOISerbiја. Када је у питању страна стручна периодика 45,34 % испитаника користи електронска издања, а нешто мањи проценат штампана. Онлајн издања стране стручне периодике доступна су преко сервиса KoBSON, а стручни радници могу им приступити преко рачунара који су на академској мрежи, што може бити разлог да најмањи број анкетираних користи ову литературу (када се посматра збирна вредност у свих 10 рангова).

Библиотекари могу позитивно да утичу на коришћење онлајн издања тако што ће радити на промоцији поменутих сервиса. Израда тематских библиографија према исказаним потребама просветних радника је још један начин да се активно укључе у овој области.

Збирни резултат најчешће коришћених начина за праћење научних информација и иновација у струци (први ранг) без обзира на године живота

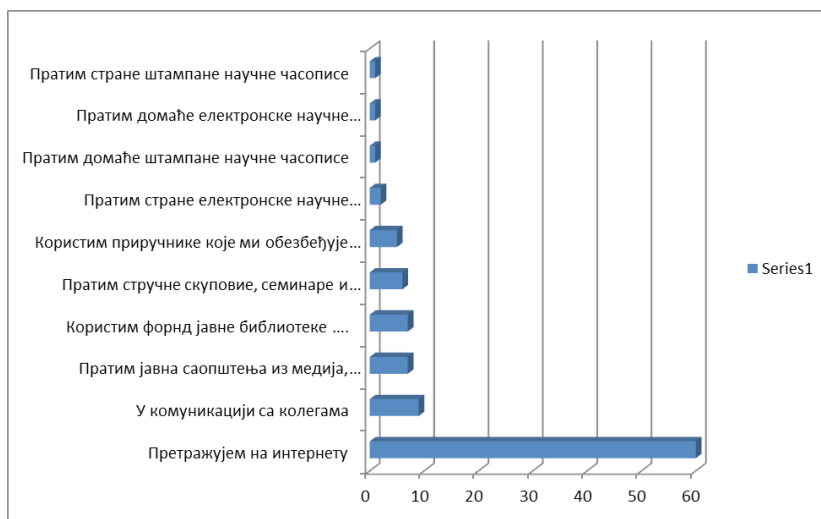
Као најчешће коришћен начин при праћењу научних информација и иновација у струци (ранг 1) налази се претраживање интернета, 60% (52), а сви остали видови интерперсоналне комуникације имају вредности испод 10% (в. Табелу 5). Охрабрујуће је да међу анкетиранима постоји 6,28% анкетираних који на првом месту користе услуге библиотеке када прати научне и стручне информације, а 2,33% стране електронске научне часописе (в. Табелу 5.) Када стручно особље као најчешћи вид праћења струке наводи рецензиране изворе, стручне скупове и библиотеку, показује се да има јасан путоказ о поузданости информација које жели да има, а таквих је само око 23% међу просветним радницима. Рецензирани извори информација и друга библиотека грађа требало би да буду избор број један код већине стручних радника. Позитиван утицај

у овој области може извршити добро обучен библиотечки кадар који би посветио већу пажњу маркетингу услуга у циљној групи.

Ако погледамо највеће вредности у другом и трећем рангу ту је 32,56 % (28) испитаника одабрало да **други ранг** заузме тврдња – научне информације и иновације у струци сазнајем у комуникацији са колегама. Иста тврдња има максималну вредност и у трећем рангу и износи 25,58 % (22) анкетираних.

Понуђене тврдње	Први ранг	У процентима
Претражујем на интернету	52	60,46 %
У комуникацији са колегама	8	9,30 %
Пратим јавна саопштења из медија, штампе и слично	6	6,98 %
Користим фонд јавне библиотеке или консултујем јавну библиотеку за могућности проналажења информација или позајмицу грађе	6	6,98 %
Пратим стручне скупове, семинаре и слично	5	5,81 %
Користим приручнике које ми обезбеђује послодавац	4	4,65 %
Пратим стране електронске научне часописе и базе података	2	2,33 %
Пратим домаће штампане научне часописе	1	1,16 %
Пратим домаће електронске научне часописе и базе података	1	1,16 %
Пратим стране штампане научне часописе	1	1,16 %
Укупно	86	100 %

Табела 5. Број испитаника који је понуђену тврдњу ставио у **ранг 1** – најчешћи вид коришћене комуникације или извора када је у питању праћење научних информација и иновација у струци.

Графички приказ резултата из Табеле 5. Број испитаника који је понуђену тврдњу ставио у **ранг 1** – најчешћи вид коришћене комуникације или извора када је у питању праћење научних информација и иновација у струци.

Анализа добијених резултата за први ранг у различитим старосним групама

Узорак је груписан у три старосне групе: прва група до 40 година – 20 анкета, друга група од 41 до 55 година – 43 анкете и трећу групу су чинили анкетирани који имају више од 55 година – 23 анкете.

Анализом резултата у вези са најчешће коришћеним начинима када је праћење развоја струке у питању у све три групе има коришћење интернета. Најстарија група има испод 50% оних који најчешће користе интернет, а остале две групе 65% (в. Табелу 6). Такође процентуално дупло више испитаника у најстаријој групи прати јавна саопштења 13% наспрам 5% у најмлађој. Разлика постоји и када је у питању комуникација са колегама, највећи проценат је код најстаријих 17,39% а најмањи у другој групи (4,65%). Када је праћење стручних скупова и семинара у питању резултат је уједначен. Неочекивани су резултати код коришћења рецензираних извора информација па анкетирани у групи до 40 година не наводе рецензиране изворе научних и стручних информација као најчешће коришћене. Када је у питању коришћење фондова јавне библиотеке и помоћ библиотекара постоје битне разлике у корист најмлађе групе, у којој се 15% испитаника изјаснило да им је то најчешће коришћен начин док у најстаријој ниједан. Према резултатима у Табели 6. идентификовали смо неке разлике када је животна доб у питању као и најчешће коришћени начини праћења развоја струке.

Понуђене тврдње	До 40 г. живота	Од 41. до 55. г. живота	Више од 55 г. живота
Претражујем на интернету	65,00 % (13)	65,12 % (28)	47,83 % (11)
Пратим јавна саопштења из медија, штампе и слично	5,00 % (1)	4,65 % (2)	13,04 % (3)
У комуникацији са колегама	10,00 % (2)	4,65 % (2)	17,39 % (4)
Пратим стручне скупове, семинаре и слично	5,00 % (1)	6,98 % (3)	4,35 % (1)
Користим фонд јавне библиотеке или консултујем јавну библиотеку за могућности проналажења информација или позајмицу грађе	15,00 % (3)	6,98 % (3)	0,00 %
Пратим домаће штампане научне часописе	0	2,33 % (1)	0,00 %
Пратим домаће електронске научне часописе и базе података	0	0,00 %	4,35 % (1)
Пратим стране штампане научне часописе	0	2,33 % (1)	0,00 %
Пратим стране електронске научне часописе и базе података	0	2,33 % (1)	4,35 % (1)
Користим приручнике које ми обезбеђује послодавац	0	4,65 % (2)	8,70 % (2)
Укупно	100 % (20)	100 % (43)	100 % (23)

Табела 6. Број испитаника у различитим старосним групама који је понуђену тврдњу ставио у **ранг 1** – најчешћи вид коришћене комуникације или извора када је у питању праћење научних информација и иновација у струци

Анкетирани су могли рангирати сваку ставку рангом од 1 до 10, али ставке које се уопште не користе нису добијале свој ранг, тако се у укупним резултатима појављује, за сваку ставку, максималан број избора у различитом рангу. У Табели 7 приказани су рангови с максималним бројем бирања у групи испитаника (Г1 – група анкетираних до 40 година живота, Г2 – група анкетираних од 41 до 55 година живота, Г3 – група анкетираних која има више од 55 година живота). Рангови су обележени

1P – први ранг, 2P – други итд. за сваку ставку (изјаву). Неке од ставки имале су у више рангова исту вредност бирања (са највећом вредношћу), а у тим случајевима дата је и просечна вредност рангова, ако је иста највећа вредност била у другом и у четвртном рангу онда је просечна вредност $1P = 3P$. У последњој колони је дата максимална разлика рангова уз одређену ставку.

Потпуно слагање у све три групе јавља се код две ставке, првој и четвртој. Највећи број анкетираних ставку „Претражује на интернету” ставило је на прво место као најчешће коришћену а ставку „Пратим стручне скупове и семинаре” на треће место. Највећа разлика се јавља код ставке „Пратим стране штампане научне часописе” коју је највећи број испитаника ставило на пето место у Г1 групи а у групи Г3 тек на девето место док просечан ранг у групи Г2 износи 8,1. Одступање веће од два имамо и код ставке „Користим фонд јавне библиотеке или консултујем јавну библиотеку за могућности проналажења информација или позајмицу грађе” где је у Г1 више анкетираних бирало ову ставку у нижи ранг (има бољу позицију) него у групи Г3 где је највећи број анкетираних ставило на пето место. Слична је разлика (од два ранга) између групе Г1 и Г3 када је у питању ставка „Пратим домаће штампане научне часописе”. Разлику од 1,5 до 1,4 у ранговима имамо код коришћења осталих рецензираних извора а још мању разлику од 1 имамо код ставке „Пратим јавна саопштења из медија, штампе и слично” и „У комуникацији са колегама”. Обе наведене ставке имају највеће вредности у другом односно трећем рангу у све три групе.

	Г1 – 1. група (до 40 год.)	Г2 – 2. група (од 41 до 55 год.)	Г3 – 3. група (више од 55 год.)	
Понуђене тврдње	Ранг (1–10) са макс. бр. бирања са процентом	Ранг (1–10) са макс. бр. бирања са процентом	Ранг (1–10) са макс. бр. бирања са процентом	Разлика (највиши Р – најнижи Р)
Претражујем на интернету	1Р 65%	1Р 65,12 %	1Р 47,83 %	0
Пратим јавна саопштења из медија, штампе и слично	2Р 25%	3Р 23,26 %	2Р 21,74 %	1
У комуникацији са колегама	2Р 25%	2Р 37,21 %	3Р 34,78 %	1
Пратим стручне скупове, семинаре и слично	3Р 20%	3Р 16,28 %	3Р 17,39 %	0
Користим фонд јавне библиотеке или консултујем јавну библиотеку...	1Р, 4Р 15% ПР = 2,5Р	4Р 16,28 %	5Р 21,73 %	2,5
Пратим домаће штампане научне часописе	3Р 15%	5Р 20,93 %	5Р 17,39 %	2
Пратим домаће електронске научне часописе и базе података	4Р 15%	4Р, 6Р 11, 63 ПР = 5Р	2Р, 4Р, 8Р 8,70 % ПР = 3,6Р	1,4
Пратим стране штампане научне часописе	5Р 15%	6Р, 9Р, 10Р 11,63 % ПР = 8,1Р	9Р 13,4 %	4
Пратим стране електронске научне часописе и базе података	7Р 15%	7Р 11, 63%	7Р, 10Р 8,70 % ПР = 8,5Р	1,5
Користим приручнике које ми обезбеђује послодавац	4Р, 7Р 10% ПР = 5,5Р	5Р 18, 60 %	6Р 13,14 %	1,5

Табела 7. Максималне вредности при рангирању тврдњи од 1–10, приказане за сваку групу посебно са датом максималном разликом у ранговима за појединачне ставке

Закључак

Динамичне промене у савременом друштву наметнуле су потребу за доживотним учењем као приоритетну у свим занимањима. Након завршетка формалног стручног образовања, без обзира на ниво да ли је у питању средње стручно образовање или високо, долази период стручног рада у ком је потребно примењивати стечене вештине информацијске и медијске писмености како би се ишло у корак са развојем струке. У току радног века често се мењају занимања па је и у том смислу доживотно учење наметнуто као приоритет. Основну подршку у доживотном учењу може пружити систем јавних библиотека, уколико направи адекватну везу са овом популацијом у својој средини. У пракси имамо ситуацију да се библиотекари обично не баве овом популацијом у смислу приближавања својих услуга њиховим потребама, а стручни радници не добијају довољно усмерења ка јавној библиотеци током формалног образовања.

Народна библиотека Ужице, у жељи да активније учествује и да пун допринос развоју локалне заједнице, настоји да стручним радницима приближи своје услуге. Такође жели да прилагоди набавну политику стручне књиге потребама локалне заједнице. Библиотека је у ту сврху осмислила анкету за професоре средњих стручних школа.

Анкетирањем је утврђено да скоро сви испитаници (99%) сматрају да у свом професионалном раду треба да примењују и прате научне информације и развој струке. Када је у питању опажање значаја библиотечно-информационог система у дисеминацији научних информација позитиван став има 84% анкетираних, али 33,72% (29) уопште не користи услуге јавне библиотеке за праћење научних информација (в. Табела 4).

Најчешће коришћени видови комуникације када је праћење развоја струке у питању је претраживање интернета (60,46%) и то најопштије претраживање, а све друге ставке имају знатно нижу вредност (мању од 10%), па је нпр. БИС наведен као најчешће коришћен само код 6% анкетираних. Коришћење онлајн часописа и база података је, без обзира на ранг, на незадовољавајућем нивоу, јер 50 % анкетираних уопште не користи ове изворе (в. Табела 4) па је потребно проверити сврсисходност претраживања интернета када је праћење научних информација у питању.

Највеће разлике у резултатима, с обзиром на животну доб, појављују се код коришћења рецензираних извора информација (праћење страних штампаних научних часописа). Ови извори су боље позиционирани

код млађих корисника него код старијих. Потпуно слагање имамо у све три старосне групе када је у питању праћење стручних скупова, семинара и коришћење интернета (в. Табелу 7). Као што је рекао Нелсон Мендела „Образовање је најмоћније оружје које можете користити да бисте променили свет” онда га и ми користимо да би смо унапредили живот у локалној заједници. У тим променама јавне библиотеке имају значајну улогу.

Литература

1. Брофи, Питер. *Библиотека у двадесет првом веку*. Београд: СЛЮ, 2005.
2. Васић, Милица, „Промена потреба корисника библиотеке услед промена концептуализације доживљаја времена и информације под утицајем савремених технологија”, *Инфошкола*, Год. 14, бр. 2, (децембар 2013): 18–36, <http://infoteka.bg.ac.rs/index.php/sr/arhiva/2013/2/infoteka-14-2-2013-18-36> (преузето 9. 10. 2018).
3. Вучковић, Жељко. *Јавне библиотеке и јавно знање*. Нови Сад: Библиотека Матице српске: Футура публикације, 2003.
4. Дивковић, Мирко. *Латинско-хрватски рјечник*. Загреб: „Напријед”, 1987.
5. Друштво за информатику Србије, <http://dis.org.rs/sr/it-zanimanje/ikt-okvir/> (преузето 9. 10. 2018).
6. Манифесту за јавне библиотеке, издатог од стране IFLA/UNESCO, <http://www.ifla.org/VII/s8/unesco/manif.htm> (преузето 9. 10. 2018).
7. Stankić, Rade, Biljana Jovanović Gavrilović, Jasna Soldić Aleksić, „ИКТ и образовање као подстицај економском развоју”, *Економски хоризонти*, Vol. 20, sv. 1 (јануар–април 2018): 61–73. http://horizonti.ekfak.kg.ac.rs/sites/default/files/Casopis/2018_1/EH_2018_1_rs_Stankic.pdf (преузето 5. 10. 2018).
8. Стокић Симончић, Гордана, Драгана Сабовљев, „Информациона писменост наставника и сарадника на Универзитету у Београду”. *Читалиште*, Год. 16, бр. 32 (2018): 12–23. http://citaliste.rs/casopis/br32/stokic_gordana.html (преузето 15. 10. 2018).
9. Tabak, Edin, Damir Kukić. *Информацијско понашање*. Zenica: Univerzitet u Zenici, 2013. https://www.researchgate.net/publication/312661952_Informacijsko_ponasanje (преузето 9. 10. 2018).
10. Turk, Ivana, Kornelija Peter Balog, „Информацијски хоризонти хрватских стручњака различитих професија”. *Libellarium*, Vol. 9, no. 2 (оџијак 2017): 331–354. https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=260467 (преузето 9. 10. 2018).
11. Fajgelj, Stanislav. *Методе истраживања понашања*. Београд: Centar za primenjenu psihologiju, 2014

Summary: Successful occupation depends on the ability to monitor the development and application of scientific discoveries, as well as from monitoring the development of our profession in our country and in the world. After completing formal education professional workers should continue non-formal education in the profession, which is why we often talk about the need for lifelong learning. Public libraries can provide them with appropriate support, because of its good territorial presence and well-arranged the library-information system of Serbia, which enables the dissemination of reliable scientific information through numerous services and systems. During professional formal education, attendees are directed at university and high school libraries, and public libraries are not perceived as a possible source of current scientific and professional information. National Library of Uzice, in order to improve in an adequate way the level of services intended for professionals in the local community, has conducted a survey of professors of secondary vocational schools, seeking to determine information behavior and attitudes regarding the monitoring of scientific information and innovation in profession. The results show us in which areas we can tailor our services to the target group. It is planned - in the following period, to examine the information behavior of professional economy workers for the same purpose.

Key words: public libraries, lifelong learning, expert workers, dissemination, information, information horizons, information behavior.